

İMPARATORLUKTAN CUMHURİYETE TÜRKİYE'NİN BALKAN POLİTİKASI: SÜREKLİLİKLER, KIRILMALAR VE YENİ DENGE ARAYIŞLARI - TOGÜ - 29.04.2026

Teoman Ertuğrul TULUN

Analyst

Blog No: 9
14.05.2026

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi-TOGÜ (29 Nisan 2026)

Dr. Teoman Ertuğrul TULUN

Bu metin, 29 Nisan 2026 tarihinde Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde düzenlenen İmparatorluktan Cumhuriyete: Türk Dış Politikasında Balkanlar başlıklı konferansta sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

1. Değişen bölgesel ortam ve Balkanların yeri

Balkanlar, Osmanlı İmparatorluğunun yüzyıllar boyunca en yoğun şekilde varlık gösterdiği, çok etnili ve çok dinli yapının birlikte yaşama tecrübesiyle, aynı zamanda ağır savaşlar, kopuşlar ve zorunlu göçlerle şekillenen bir coğrafya. Bu nedenle bizim kolektif hafızamızda Balkanlar sadece harita üzerindeki bir bölge değil, aynı zamanda ortak bir geçmişin, travmaların ve yeniden kurulan bağların sembolü.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan iki kutuplu düzen, Soğuk Savaş boyunca Balkanları ideolojik ve jeopolitik olarak böldü. Ardından Soğuk Savaşın bitişi, Yugoslavyanın dağılması, Bosna ve Kosovadaki krizler, NATO müdahaleleri ve Avrupa Birliğinin doğuya doğru genişleme süreçleri bölgeyi bir kez daha köklü bir dönüşümün merkezine yerleştirdi. Kısa aralıklarla yaşanan bu dalgalar, Balkanları hem Avrupa güvenlik mimarisinin hem de Türkiyenin bölgesel vizyonunun vazgeçilmez bir parçası haline getirdi.

Bugün baktığımızda, Balkanlar Türkiye açısından artık yalnızca bir yakın çevre veya sınır güvenliği meselesi değil. Güvenlik boyutunun yanında enerji ve ulaştırma koridorları, ticaret ve yatırımlar, eğitim ve kültürel etkileşimler, diaspora toplulukları ve ortak tarih anlatıları Balkanları Türkiyenin dış politikasında çok katmanlı bir önem düzeyine taşıyor. Yani burada hem klasik jeopolitik unsurları hem de toplumlar arası bağları aynı anda düşünmemiz gereken bir bölgeden söz ediyoruz.

Bu sunumda, İmparatorluk mirası arka planını dışlamadan, Cumhuriyet dönemi boyunca Türkiyenin Balkan politikasındaki süreklilikleri, kırılmaları ve bugün geldiğimiz yeni denge arayışlarını ana hatlarıyla ele almak istiyorum. Önce Osmanlıdan devralınan miras ve erken Cumhuriyet yıllarındaki güvenlik ve istikrar arayışını kısaca özetleyeceğim; ardından Soğuk Savaş döneminin güvenlik eksenli yaklaşımını, 1990lardaki Yugoslavya krizlerinin yarattığı kırılmayı ve 2000lerden sonra ortaya çıkan çok boyutlu Balkan politikasını tartışarak, kısa bir sonuç ve gelecek perspektifiyle konuşmayı tamamlamaya çalışacağım.

2. İmparatorluk mirası ve erken Cumhuriyet

Sayın hocamız az önce Osmanlının klasik dönemde Balkanlarda izlediği fetih ve güvenlik stratejilerini çok kapsamlı biçimde özetledi. Ben bu tarihsel çerçevenin ayrıntılarına girmeden, sadece bugün konuşacağımız Cumhuriyet dönemi politikası açısından ne anlam ifade ettiğine kısaca değinmek istiyorum.

Balkanlar, Osmanlı açısından sadece bir sınır havzası değil, devletin en uzun süre egemen olduğu, yönetim ve toplumsal düzen tecrübesinin en yoğun yaşandığı bölgelerden biriydi. Çok etnili, çok dinli bir yapının yönetimi, merkez □□□□□ ilişkileri, yerel elitlerle kurulan dengeler; bütün bunlar, imparatorluk hafızasında Balkanları özel bir yere yerleştirdi. İmparatorluğun çözülme süreci ve peş peşe gelen savaşlar ise bu bölgeyi aynı zamanda travmaların, zorunlu göçlerin ve büyük nüfus hareketlerinin sembolü haline getirdi.

Cumhuriyet kurulduğunda bu büyük tarihsel miras, doğal olarak yeni dış politikanın arka planında duruyordu. Lozanda çizilen yeni sınırlar, nüfus mübadelesi, güvenlik kaygıları ve iç konsolidasyon ihtiyacı Ankaranın Balkanlara bakışını belirleyen ilk parametreler oldu. Erken Cumhuriyet yıllarında temel öncelik, rejimi ve sınırları sağlamlaştırmak, yani hem içeride hem dışarıda istikrarı önceleyen bir denge kurmaktı.

Bu çerçevede, Balkanlara yönelik temel yaklaşımın iki ayağı olduğunu söyleyebiliriz. Birincisi, yeni sınırların ve statükonun korunması; ikincisi ise bölgedeki çatışmaların

Türkiyeye yeniden sirayet etmesini önlemek. Bu nedenle Cumhuriyet, bir yandan ihtiyatlı ve temkinli bir çizgiyi benimsedi; diğer yandan da Balkan Antantı gibi girişimler üzerinden bölgesel istikrarı kurumsal zemine oturtmaya çalıştı.

Özetle, Osmanlıdan devralınan tarihsel hafıza ile Cumhuriyetin ilk yıllarındaki güvenlik ve istikrar arayışı birleşerek, Türkiyenin Balkan politikasında hem bir süreklilik hattı hem de yeni devletin gerçekliklerine uygun bir yeniden tanımlama ihtiyacı doğurdu. Biraz sonra ele alacağım Soğuk Savaş dönemi ve 1990lar, işte bu tarihsel arka planın üzerine inşa edildi.

3. Güvenlik eksenli Balkan siyaseti

Bu tarihsel arka planın üzerine geldiğimizde, Türkiyenin Balkan politikasında ikinci büyük dönemeç Soğuk Savaş yıllarıdır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan iki kutuplu sistem, Balkanları da derin biçimde böldü. Bir tarafta NATO üyesi Türkiye ve Yunanistan, diğer tarafta sosyalist Yugoslavya, Bulgaristan, Arnavutluk gibi rejimler vardı. Yani Balkan Yarımadası adeta Avrupadaki ideolojik ve askeri bölünmenin mikro bir yansımasına dönüştü. Bu yeni tabloda Türkiye artık sadece Osmanlıdan miras aldığı tarihsel bağlar üzerinden değil, Batı ittifakının bir üyesi, NATOnun güney kanadında bir cephe ülkesi olarak Balkanlara bakmaya başladı.

Soğuk Savaş boyunca Ankaranın Balkan önceliklerini üç başlıkta özetlemek mümkün. Birincisi, Sovyet tehdidine karşı kolektif savunma sisteminin parçası olmak ve Batı ittifakının güvenlik mimarisine entegre kalmak. İkincisi, komşu sosyalist rejimlerle ilişkileri dikkatli ama kopuk olmayan bir düzeyde yürütmek; yani hem ideolojik mesafeyi korumak hem de bölgesel krizlerin kontrolden çıkmasını engellemek. Üçüncüsü ise, özellikle Ege ve Kıbrıs gibi dosyalar nedeniyle Yunanistanla yaşanan gerilimlere rağmen, Balkanlarda büyük bir çatışmanın patlak vermesini önleyecek bir dengeyi sürdürmeye çalışmak.

Bu dönemin kurumsal çerçevesine baktığımızda, NATO üyeliği, ikili askeri anlaşmalar ve Batı ittifakı içindeki konum öne çıkıyor. Buna karşılık, ekonomik entegrasyon veya kültürel açılım boyutlarının bugünküyle kıyaslandığında daha sınırlı kaldığını görüyoruz. Yani Soğuk Savaş Türkiyesi için Balkanlar, ağırlıkla güvenlik ve jeopolitik bir cephe hattıydı; tarihsel ve toplumsal bağların hatırlandığı ama çoğu zaman ikincil planda kaldığı bir bölge.

Özetle söylemek gerekirse, Soğuk Savaş yıllarında Türkiyenin Balkan politikası, bir önceki bölümde anlattığım erken Cumhuriyetin istikrar ve statüko arayışını, bu kez ideolojik bloklar ve ittifak siyasetinin gölgesinde yeniden üreten, büyük ölçüde güvenlik eksenli bir çizgi izledi. Ancak 1990larda Yugoslavyanın dağılmasıyla birlikte bu tablo köklü biçimde değişecek ve Türkiye Balkanlara hem insani hem normatif boyutları çok daha görünür olan yeni bir gözle bakmaya başlayacaktır. Şimdi isterseniz, kısaca bu döneme, yani Yugoslavyanın dağılması ve 1990lar Balkan krizlerine geçelim.

4. Yugoslavyanın dağılması, krizler ve insani diplomasi

Şimdi, Soğuk Savaş döneminin bu güvenlik eksenli ve nispeten donmuş tablosundan Balkanlar açısından en sarsıcı kırılmaya, yani 1990lara geçelim.

Yugoslavyanın dağılmasıyla birlikte bölge, çok kısa bir süre içinde iç savaşlar, etnik temizlik ve toplu insan hakları ihlalleriyle anılan bir coğrafyaya dönüştü. Bosnada yaşanan katliamlar, Srebrenitsa trajedisi, Kosova krizi ve sonrasındaki NATO müdahaleleri, sadece Avrupanın değil, Türkiyenin kamuoyunda da çok derin izler bıraktı. Osmanlı döneminden gelen tarihsel bağlar, akrabalık ilişkileri ve özellikle Müslüman toplulukların hedef alınması, Türkiyede Balkanlar meselesini bir güvenlik dosyasından ziyade aynı zamanda vicdani ve insani bir mesele haline getirdi.

Bu süreçte Türkiyenin Balkan politikasında iki önemli değişim gözlemliyoruz. Birincisi, diplomatik düzeyde çok daha görünür ve girişimci bir çizgiye geçilmesi. Türkiye, uluslararası örgütler nezdinde ve ikili temaslarda Bosna ve Kosova başta olmak üzere çatışma bölgelerindeki insan hakları ihlallerine dikkat çeken, barış süreçlerini destekleyen, NATO çerçevesinde alınan kararlara aktif katkı sağlayan bir aktör haline geldi.

İkinci değişim ise insani diplomasi ve yeniden inşa boyutlarının öne çıkmasıydı. Barış anlaşmalarının ardından Türkiye, barış gücü misyonlarına, polis ve askerî unsurların katkısına, yeniden yapılanma ve kalkınma projelerine daha somut şekilde dahil oldu. Eğitim, sağlık, altyapı ve kültürel alanlardaki projeler Balkanlardaki topluluklara sadece güvenlik değil, günlük hayatı doğrudan etkileyen bir destek sunmaya başladı.

Bu dönemde kimlik ve tarih boyutu da belirginleşti. Osmanlı mirası, aile bağları, dil ve kültür yakınlıkları Türkiyenin Balkan politikasına güçlü bir normatif boyut ekledi. Elbette bu, dış politikanın rasyonel çıkar hesaplarını ortadan kaldırmadı; fakat çıkar ile sorumluluk, güvenlik ile insani hassasiyet, aynı anda düşünülmesi gereken bir çerçeveye oturdu.

Kısaca ifade etmek gerekirse, 1990lar Türkiye için Balkanlara yalnızca jeopolitik bir cephe olarak değil, insani diplomasi, normatif sorumluluk ve barış inşası alanı olarak bakmaya başlanan bir dönüm noktasıdır. Bundan sonraki aşamada, 2000ler ve sonrasında Türkiyenin bu deneyimi daha geniş bir çok boyutlu Balkan politikasına nasıl dönüştürdüğünü, güvenlik, ekonomi, yumuşak güç ve diaspora unsurlarını birlikte kullanarak nasıl yeni bir denge arayışına girdiğini kısaca ele almaya çalışacağım.

5. Çok boyutlu Balkan politikası

1990larda yaşanan ağır krizler ve insani trajediler, Türkiyenin Balkanlara bakışını kalıcı biçimde değiştirdi. 2000ler ve sonrasında ise bu deneyimin üzerine inşa edilen çok daha katmanlı ve geniş bir Balkan politikasının oluştuğunu görüyoruz.

Bu dönemde önce bölgesel ve uluslararası bağlamı kısaca hatırlamak gerekir. Bir yandan Balkan ülkelerinin NATO ve Avrupa Birliğine entegrasyon süreçleri hızlandı; diğer yandan Türkiyenin de AB ile tam üyelik müzakereleri resmen başladı. Yani Ankara, Balkan

ülkeleriyle artık yalnızca tarihsel ve duygusal bağları üzerinden değil, aynı zamanda ortak kurumlar, ortak normlar ve benzer üyelik hedefleri üzerinden de ilişki kurar hale geldi. Bu, Türkiyeye hem yeni işbirliği imkânları sundu hem de bölgesel rekabetin daha dikkatli yönetilmesini gerektirdi.

Türkiyenin bu dönemde Balkanlar'da kullandığı araçları üç başlık altında toplayabiliriz. Birincisi güvenlik ve diplomasi boyutu. Türkiye, NATO çerçevesinde bölgedeki barışı koruma ve istikrarı sürdürme misyonlarına katkı vermeye devam etti; aynı zamanda üçlü mekanizmalar, bölgesel zirveler ve çok taraflı platformlar üzerinden Balkan ülkeleri arasında diyaloğu teşvik eden, krizlerin tırmanmasını engellemeye çalışan bir kolaylaştırıcı rol üstlendi.

İkinci boyut ekonomi ve altyapı alanında ortaya çıktı. Türk şirketlerinin bankacılık, inşaat, ulaşım, telekomünikasyon gibi sektörlerdeki varlığı belirgin biçimde arttı. Ticaret hacmi genişledi, karşılıklı yatırımlar derinleşti. Karayolu ve demiryolu projeleri, liman ve lojistik yatırımları, Balkanları Türkiye üzerinden Avrupa □□□□□□□ bağlantı hatlarına daha sıkı biçimde eklemlemeye başladı. Böylece Balkanlar, Türkiye açısından yalnızca güvenlik çevresi değil, aynı zamanda ekonomik entegrasyon ve enerji □□□□□□□□□ koridorlarının vazgeçilmez bir parçası haline geldi.

Üçüncü boyut ise yumuşak güç ve diaspora alanında kendini gösterdi. Eğitim bursları, kültürel merkezler, dinî ve kültürel kurumlar üzerinden yürütülen çalışmalar Balkanlardaki toplumlarla ilişkileri sadece devletlerarası diplomasinin ötesine taşıdı. TİKA ve benzeri kuruluşların projeleri, sivil toplum işbirlikleri ve şehirler arası kardeşlik programları gündelik hayat düzeyinde güçlü bağlar üretti. Aynı zamanda Türkiyede yaşayan Balkan kökenli nüfus ve Balkan ülkelerinde yaşayan Türk ve akraba topluluklar, bu ilişkilerin hem taşıyıcısı hem de doğal köprüleri haline geldi.

Bütün bu unsurları bir araya getirdiğimizde, 2000ler sonrasının Türkiyesinin Balkan politikasını tek kelimeyle çok boyutlu olarak tanımlamak mümkün. Güvenlik, ekonomi, yumuşak güç ve diaspora politikaları, birbirini tamamlayan, çoğu zaman da aynı hedefe hizmet eden araçlar olarak kullanılmaya başlandı. Türkiye, Balkanlarda sadece kriz zamanlarında ortaya çıkan bir güvenlik aktörü değil, barış zamanında da ekonomik entegrasyon, kültürel etkileşim ve bölgesel diyalog süreçlerinin sürekli bir parçası haline geldi.

Kısacası, bu dönem Türkiyenin Balkan politikasında tarihsel hafızayı, Soğuk Savaşın güvenlik tecrübesini ve 1990ların insani diplomasi birikimini daha geniş bir denge arayışının içine yerleştirdi. Şimdi, konuşmamın son bölümünde bu tabloyu üç temel tespit ve birkaç politika önceliği üzerinden toparlayarak, süreklilikler, kırılmalar ve yeni denge arayışları başlığının ne anlama geldiğini kısaca özetlemeye çalışacağım.

6. Süreklilikler, kırılmalar ve yeni denge arayışı

Konuşmamı bitirirken, Türkiyenin Balkan politikasını üç temel tespit ve kısa bir gelecek perspektifi üzerinden özetlemek istiyorum.

Birinci tespit şu: İmparatorluk mirası, Türkiyenin Balkanlara bakışında hâlâ güçlü bir tarihsel derinlik kaynağı. Hem devlet hafızasında hem toplumsal bellekte Balkanlar sadece coğrafi bir bölge değil, aynı zamanda uzun bir birlikte yaşama tecrübesinin ve ağır kopuşların mekânı. Ancak Cumhuriyet, bu mirası olduğu gibi taşımadı; yeni sınırlar, yeni güvenlik kaygıları ve egemenlik anlayışıyla birlikte, Balkanlar'a yönelik yaklaşımını yeniden tanımladı. Yani tarihsel süreklilik ile yeni devlet gerçekliği iç içe geçti.

İkinci tespitim, Soğuk Savaş dönemindeki güvenlik eksenli çizginin 1990larla birlikte belirgin biçimde genişlediğidir. Yugoslavyanın dağılması, Bosna ve Kosovadaki trajediler, Türkiyeyi Balkanlara sadece bir ittifak cephesi olarak değil, aynı zamanda insani diplomasi ve normatif sorumluluk alanı olarak bakmaya zorladı. Güvenlik merkezli perspektif, insani hassasiyet, barış inşası ve yeniden yapılanma boyutlarıyla tamamlandı.

Üçüncü tespit ise 2000ler sonrasında ortaya çıkan çok boyutlu Balkan politikasıyla ilgili. Bugün Türkiyenin Balkanlardaki varlığı sadece askerî ya da diplomatik değil; ekonomi, enerji ve ulaştırma hatları, yumuşak güç araçları, eğitim ve kültürel programlar, diaspora ilişkileri gibi birbirini tamamlayan unsurlardan oluşan çok katmanlı bir denge arayışına dayanıyor. Türkiye, Balkanlarda kriz anlarında devreye giren bir güvenlik aktörü olmanın ötesine geçerek, barış zamanının da sürekli ve öngörülebilir ortaklarından biri olmayı hedefliyor.

Geleceğe dönük olarak şunu söylemek mümkün: Balkanlar, Türkiye için sadece geçmişin coğrafyası değil, Avrupa ile Avrasyanın kesişiminde yeni denge arayışlarının merkezinde yer alan bir bölge. Türkiyenin hem Avrupa-Atlantik kurumları içindeki konumunu hem de Avrasya ölçeğindeki açılımlarını dengeli biçimde sürdürmesi, Balkanlarda istikrarı, entegrasyonu ve karşılıklı güveni destekleyen bir çerçeve sunuyor.

Kısacası, İmparatorluktan Cumhuriyete uzanan bu uzun hikâyede Türkiyenin Balkan politikası, bugünün dünyasında yalnızca tarihsel bir miras değil, aynı zamanda geleceğe dönük bir denge ve işbirliği vizyonunu da taşımaya devam ediyor.

Yazar hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "İMPARATORLUKTAN CUMHURİYETE TÜRKİYE'NİN BALKAN POLİTİKASI: SÜREKLİLİKLER, KIRILMALAR VE YENİ DENGE ARAYIŞLARI - TOGÜ - 29.04.2026 ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2026 / 9. Mayıs 14. Erişim Kasım 15, 2026. https://avimbulten.org/Blog/IMPARATORLUKTAN-CUMHURIYETE-TURKIYE-NIN-BALKAN-POLITIKASI-SUREKLILIKLER-KIRILMALAR-VE-YENI-DENGE-ARAYISLARI-TOKAT-GAZIOSMANPASA-UNIVERSITESI-29-Nisan-2026

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır